

תוכן

1.....	מבוא	1.
1.....	תיאור הנושא הנחקר	2.
2.....	ניתוח ממצאים	3.
3.....	דיון והצגת מסקנות המחקר	4.
5.....	סיכום סופי	5.
5.....	מקורות	6.

1. מבוא

קיימות גישות שונות בכלכלה להשפעה העשויה להיות על השוק החופשי בעקבות התערבות חיצונית שבאה לשנות את תוצאות המושגות על ידי כוחות הפועלים בשוק החופשי. מצד אחד נמצאות אסכולת הדעות הקפיטליסטיות והליבראליות שעל שוק חופשי להיות נקי מהתערבות ממשלתית. במצב שלא קיימת התערבות ממשלתית כל הצדדים הפועלים בשוק פועלים באופן מיטבי על מנת להצמיח את השוק. התערבות ממשלתית מזיקה וגורמת לעיוותים המגלגלים התערבות נוספת. לעומת דעות אלו עומדת אסכולת הדעות הנגדית שמאגדת תפיסות סוציאליות וסוציאליות - דמוקרט הסוברות כי שוק חופשי ללא התערבות ממשלתית גורמת לחוסר שוויון הבא לידי ביטוי בגידול בכוחם של היצרנים וירידת כוחם של העובדים והצרכנים. שאלת המחקר בעבודה זו היא, האם לשיטה הקפיטליסטית בהכרח גורמת להעמקת אי השוויון החברתי והתרחבות הפערים הכלכליים בין שכבות חלשות למבוססות?

2. תיאור הנושא הנחקר

לפי בן פורת (2011), הקפיטליזם הינה אידיאולוגיה הקיימת מזה כ - 150 שנה. כאשר אידיאולוגיה זו נחקרה עוד במאה ה - 16 והגיעה לבשלות במאה - 19. התהליך הקפיטליסטי מייצגת את "אופן הייצור" במגוון האלמנטים של החברה, בהם: כלכלה, פוליטיקה, תרבות וביחסי הגומלין בניהם. מושג הקפיטליזם הינו שאיבת עודף הערך שנוצרת באמצעות שוק הכלכלה. עקרונות הקפיטליזם מתייחסים לייצור, חליפין וצריכה וכמובן הרווח. לדוגמא: שוק העבודה מאופיין במבנה של מעמדות כאשר ריכוז ההון נשלט על ידי פרולטרים מצד אחד ומצד שני בורגנים קפיטליסטים. מאפיין נוסף של הקפיטליזם הינו הפרטה של אמצעי הייצור כלומר אחזקת סחורה בכוח. מאפיין נוסף הינו אי השוויון שנוצר כתוצאה מחלוקה בין מעמדות. הבדלי המעמדות באים לידי ביטוי בפערי הכנסה ושליטה פוליטית.

בחברות קפיטליסטיות שורר מתח מעמדי המבוסס על חוסר השוויון בנכסים ובשליטה פוליטית. סיסמת הקפיטליזם הינה שהכל סחיר. לכל אחד בחברה הקפיטליסטית יש ערך חליפין לפי הסחורה אותו הוא מייצג הנקבע בהתאם ליחס "הסגולי" של הסחורה הנמדדת באמצעות כוח עבודה וממון. ידע וניסיון למשל, יכולים לשפר את ערך הסחורה אך לא את מיקומה של ערך הסחורה מבחינת ערך חליפין בשוק. השוק משמש כמנגנון המקצה סחורות לפי ערך החליפין שלהם כאשר המדינה יכולה להתערב באופן מדידת ערך הסחורות.

לפי בן פורת (1997), קפיטליזם יכול ליצור חלוקה הוגנת של משאבים חברתיים בגלל שהשיטה דוגלת בכישורים ויכולות כמות שהם כגון "סחורות" שניתן למדוד אותם לפי ערך החליפין שלהם. לפיכך, בחברה קפיטליסטית לא קיים אפליה על רקע עדתי, דתי או לאומי ומאפיינים תרבותיים אחרים ולכן מצב זה יוצר חלוקה הוגנת של משאבים חברתיים שאינם מתחשבים ברקעים חברתיים אחרים. אולם, למרות כל זאת, לקפיטליזם מספר עיוותים היוצרים ניגודים של מעמדות שאינם ניתנים לגישור תחת הקפיטליזם. כך למשל, בשוק העבודה, במקום שיתבטלו ההבדלים האתניים, דתיים וחברתיים לצורך יצירת קונצנזוס והרמוניה בין היחידים נוצרים בקפיטליזם מתחים ואי שוויון כתוצאה מהבדלים בין מעמדות כאשר למתחים אלו נלווים גם מתחים עדתיים, מגדריים ולאומיים. כלומר, אי השוויון נוצר מהבדלים בין

המעמדות שאינם ניתנים לגישור אך לא נוצרת כתוצאה מאפליה דתית, עדתית, לאומית או מגדרית.

הקפיטליזם בין מדינות שונות בעולם אינו דומה בין מדינה למדינה. השוני בקפיטליזם בין המדינות נובע מאלמנטים תרבותיים, פוליטיים ואידאולוגיים השונים בין המדינות. הסביבה הפוליטית במדינה מתעצבת בעיקר על ידי "דרגות חופש" של האידאולוגיה הקפיטליסטית באותה מדינה.

לקפיטליזם ישנו כוח המסוגל לגבור על ממשלות. הסיבה לכך כי לבעלי ההון ישנו כוח המסוגל להטיל ווטו על החלטות ממשלה ולכן הקפיטליזם אינה נידונת לביטול אף במדינות בהם שולטות תנועות שמאל.

3. ניתוח ממצאים

במאמר של Rueda (2000), נעשה ניתוח של הגורמים הקובעים את אי השוויון בשכר ב – 16 מדינות משנת 1973 ועד 1995. ניתוח החוקרים מלמד כי לקפיטליזם השפעה רבה על חוסר השוויון. החוקרים מצאו כי כלכלה חברתית נבדלת מכלכלה קפיטליסטית בעיקר במידת האי שוויון בשכר. לפי דניאלי (2013) אי השוויון בישראל הינו אחד הבעיות המרכזיות בכלכלה בהם נאלצת המדינה להתמודד בעשור האחרון כאשר ניכרת מגמה של גידול איטי באי השוויון במשך השנים. לפי דניאלי, ישראל נמצאת במקום ראשון מבין המדינות המפותחות במדד של אי שוויון. כך ישראל נמצאת ברמת אי השוויון בדומה למדינות צ'ילה, מקסיקו וטורקיה.

לפי דניאלי הסיבות לגידול החד באי השוויון בישראל אינו נובע רק מהשתתפות נמוכה של הציבור החרדי והערבי בשוק העבודה וריבוי הילודה באוכלוסיות אלו. המגמה הבולטת בחקר אי השוויון מצביע על סיבות קפיטליסטיות כמו שהשכר הבינוני יורד בעוד שהמשכורות הגבוהות עולות. כלומר, חלקם של מקבלי השכר הבינוני הצטמצם בצורה משמעותית והתקרב לבעלי השכר הנמוך. אחד הסיבות לכך הינה העובדה כי מספר המשרות החלקיות והזמניות עלה לעומת צמצום במספר המשרות המלאות והקבועות. גידול באי השוויון התבטא במיוחד במקצועות בהם קיים שכר גבוה. לפי בן פורת (2011), מאמצע שנות ה – 60 ועד שנות ה – 70 אי השוויון בישראל התבטא באמצעות צמיחה שלא כל רבדי האוכלוסייה נהנו ממנה אלא בעיקר העשירון העליון. כמו כן, בעקבות צעדי הפרטה במשק, עליית כוחם של הבנקים וחברות גדולות וירידה בכוחה של ההסתדרות התחזקו בעלי ההון במשק ואי השוויון התרחב. גם בשנות ה – 80 וה – 90 המדינה אף מגבירה את המדיניות הקפיטליסטית הבאה לידי ביטוי ריכוז ההון בידי בעלי ההון, ירידה בשכר של משרות יצרניות והבדלים בשכר בין הפריפריה למרכז הארץ. בנוסף, מעורבות המדינה למניעת פערים חברתיים הולכת וקטנה ונדמה כי ישראל מעתיקה מדיניות קפיטליסטית הרווחת במדינות מערביות רבות.

לפי בן פורת, אי השוויון בישראל מקורו משלושה גורמים: קפיטליזם, תחום הזדמנויות היסטורי ומושג הסחורה כאשר למדינה חלק מרכזי ביצירת אי השוויון כשחקנית מרכזית